

Konu: **Kadim Diller ve Yazılar**

Yazı: **4**

Güneş Kültü ve Tanrıçalar

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Orta Asya bölgesinde yaşayan yarı-göçer Ön-Türk boylarının inancında güneş önemli bir simge oluşturuyordu. Genelde din sayılmayan bir inanç sistemine "Kült" adı verilmektedir. Bu tanım içinde belli bir dönemde ve belli bir coğrafyada yaşamış olan bir toplumun yerel tanrıları, tanrıçaları ve çeşitli simgeleri ele alınıp incelenir. **Kült** kavramı ile yerel özellikler içeren dini törenler, töreler ve simgeler kastedilir.

Göğe büyük önem veren ve Gök Tengri'yi tanrılar tanrısı olarak gören Ön-Türk insanları yer yüzündeki tüm canlıların güneş sayesinde yaşadıklarını, güneşsiz yaşamın olamayacağını çok erken çağlarda fark etmişlerdir. Güneşin doğuşu ile ortalığın aydınlandığını ve ısındığını, vahşi ve yırtıcı hayvanların inlerine çekildiklerini görmüşlerdir. Bu gözlemden hareketle kadınların doğurganlığı ile güneş arasında bir ilişki kurmuşlardır. Zira hem güneş hem de kadınlar yeryüzündeki yaşamın devamını sağlamaktadırlar. Genelde bu heykellerin "**Ana Tanrıça**" figürleri oldukları görüşü hâkimdir.

Kadim toplumlarda güneş ile özdeşleşmiş olan yönetici kadınlar kutsal sayılmışlar, kadınların kutsal sayılan Güneş ile ortak özellikler taşıdıkları görüşünden hareketle onlara tanrıça payesi vermişlerdir. Böylece, anaerkil toplumlar oluşmuş, kadın şamanlar toplumu yönetmişlerdir.

Resimde görülen 5 adet küçük heykel günümüzden en az 20,000 yıl önce, bazı kazıbilimcilere göre 25,000 yıl önce, yontulmuşlardır. Hepsinde ortak özellikler gayet iri göğüslü ve kilolu oluşlarından başka yüz hatlarının bulunmayışıdır. Heykeli yontan kişiler neden acaba yüz

hatlarını (ağız, göz ve burunlarını) belirtmekten kaçınmışlardır? Sebebi, bu kadınların güneş kültü ile ilişkili kutsal birer kişi olduklarından dolayıdır. Başları güneş gibi küre şeklinde ve noktalı yapıdadır. Bu noktalar (küçük delikler) güneşin ışın yayan özelliğini simgelemektedirler. Hepsinin kilolu oluşları yaratıcı ve doğurgan özelliklerini, iri göğüsleri ise süt emzirme özelliklerini belirtmektedir.

1 numaralı heykele **Gagarino Venüsü** adı takılmıştır. Boyu 5.8 cm'dir ve Ukranya'nın doğu yakasındaki Gagarino kasabasında bulunmuştur.

2 numaralı heykel Fransa'nın Lespuques kasabasında bulunmuştur. Diğer heykeller gibi başının ayrıntıları belirsizdir.

4 numaralı heykel Avusturya'da Willendorf kasabasında bulunmuştur. Scientific American ([Kasım 2000](#)) dergisinde bu heykel ile ilgili bir makalede başında yün örgülü bir başlık olduğundan söz edilmektedir. Bir başlığın çenenin altına kadar uzandığı hiç görülmüş müdür?

3 ve **5** numaralı mermer heykeller Rusya'nın Köstenki kasabasında bulunmuşlardır. Boyları yaklaşık 10-11 cm'dir. Willendorf heykeline olan benzerlik çarpıcıdır. En az 20,000 yıl eski oldukları tahmin edilmektedir.

Altındaki resimde ise solda Fransa'nın güneyindeki **Aquitaine** (Akiten) bölgesinde bulunmuş olan bir kadın kabartması görülüyor. Kabartmanın sağ elinde tuttuğu boynuz yemin töreninde içtiği /**Tolu**/ kabıdır. O yazımda tolu geleneğinden söz edip hem İtalya Osk kültüründeki kabartmayı, hem de Kafkas bölgesinde bulunmuş heykelleri görebilirsiniz.

Kabartmanın en az 30,000 yıl eski olduğu iddia edilmektedir. Baş yerinde noktalı bir küre bulunuşu güneş kültüne işaretir.

Ortada görülen heykel Anadolu Çatalhöyük bölgesinde bulunmuştur. Sağdaki ise Bronz çağına ait olup M.Ö. 4000-3000 yılları civarına tarihlendirilmektedir. Aradaki büyük benzerlik,

binlerce yıl geçmiş olmasına rağmen anaerkil toplumların varlıklarını devam ettirdiklerini görmekteyiz. Ortada ve sağdaki heykelerde kadınların basit kıyafetleri belirtilmiş olup yüzlerindeki ayrıntılar bir miktar gösterilmiştir. Özellikle sağdaki yapıtın ince belli oluşu estetik ve güzellik anlayışının değişmiş olduğuna işarettir.

Tüm bu simgeleri önceki yazılarımla birlikte değerlendirirsek, güneş kültünün Asya kökenli olduğu ve ilk göç eden n-Türk toplumları ile birlikte batıya yayıldığı görüşü kuvvet kazanmaktadır.